

Riktlinje för samverkan och affärer med sociala företag

Dokumenttyp:	Riktlinje
Beslutad av:	Arbetsmarknadsnämnden
Antagen:	2023-05-24 § X
Gäller för:	Arbetsmarknadsnämnden
Ansvar för revidering:	Förvaltningschef
Giltighetstid:	2023-06-01 – 2027-03-31
Ersätter:	Plan för utveckling och stöd till arbetsintegrerade sociala företag, 2015-09-17 § 52

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun 371 83 Karlskrona	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se

Innehållsförteckning

1. Inledning och syfte	3
2. Definitioner	4
3. Stimulera och utveckla socialt företagande i Karlskrona	5
3.1 Samordning, kunskap och mötesplats	5
3.2 Upphandling och finansiering	5
3.2.1 Förfaranden och förhållningssätt vid upphandling	6
3.3 Stärk företags- och rådgivningskompetensen	9
3.4 Tydliggör och mät effekterna	9
4. Källförteckning och referensmaterial	10

1. Inledning och syfte

Ansvar för arbetet med socialt företagande är placerat till arbetsmarknadsnämnden genom beslut i kommunstyrelsen 2015.

Att hitta nya och innovativa sätt att utveckla framgångsrika välfärdslösningar på komplexa samhällsproblem är en viktig uppgift för landets kommuner och regioner. I den omvandling av samhällsstrukturer som vi befinner oss i kan sociala företag visa på nya möjligheter, innovativa arbetsformer och lösningar i samhället. Ett brett anslag, erkännande och en öppenhet inför nya lösningar behövs hos de kommuner som vill skapa utrymme för denna potential.

Sociala företag baserar sin affärsverksamhet på en eller flera samhällsutmaningar där ex arbetsintegrerande sociala företag har som samhällsutmaning att öka möjligheterna för sysselsättning och anställning för individer som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden. En samhällsutmaning de sociala företagen delar med arbetsmarknadsnämnden. Arbetsmarknadsnämndens samverkan med de arbetsintegrerade sociala företagen behöver utvecklas då de identifieras som potentiella tjänsteleverantörer för ex arbetsträningsplatser som arbetsmarknadsnämnden skulle kunna sluta avtal med. Genom att göra affärer med sociala företag kan arbetsmarknadsnämnden bidra till en framgångsrik samhällsutveckling och breddad arbetsmarknad.

Syftet med den här riktlinjen är därför att konkretisera strategier som arbetsmarknadsnämnden ska använda för att stimulera och utveckla socialt företagande i Karlskrona kommun, med målet att sociala företag i kommunen utvecklar sin verksamhet i riktning mot behoven i arbetsmarknadsnämndens verksamheter. Riktlinjen blir ett av nämndens verktyg för att förbättra förutsättningarna för att kommuninvånare som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden, snabbare når egen försörjning.

Strategierna som anges i riktlinjen är baserade på rekommendationer som SKR* publicerat i en handbok utgiven 2020 och på lärdomar från utvecklingsnätverk för sociala företag som SKR publicerat i en rapport 2022. Utgångspunkten i arbetet har varit den nationella strategin om sociala företag och social innovation som den förra regeringen antog 2018. Underlaget från SKR har kompletterats med intervjuer med de sociala företagen som finns etablerade i Karlskrona kommun.

Riktlinjen ska även utgöra stöd i att utveckla en intern samverkansstruktur med målet att öka antalet upphandlingar som riktas mot sociala företag samt att tillgängliggöra fler av kommunens upphandlingar för socialt företagande.

Riktlinjen har sin utgångspunkt i Karlskrona kommuns Policy för arbete med sociala företag som antogs av Kommunfullmäktige 2012-11-22 § 181.

*Sveriges kommuner och regioner

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se

371 83 Karlskrona

2. Definitioner

SKR definierar **sociala företag** utifrån tre kännetecken som är formulerade i den nationella strategin om sociala företag och social innovation som den förra regeringen antog 2018:

- Det är företag, oberoende av associationsform, där den affärsmässiga verksamheten är ett medel för att uppnå ett eller flera specifika samhällsnyttiga mål, exempelvis minska utanförskap, förbättra miljön eller bidra till en tryggare livsmiljö.
- Företagets resultat mäts i relation till uppfyllelsen av de samhällsnyttiga mål som angetts som dess syfte att uppnå.
- Företagets ekonomiska överskott återinvesteras huvudsakligen i verksamheten, alternativt investeras i ett nytt samhällsnyttigt projekt, istället för att primärt tas ut som vinst genom avkastning till ägarna.

Sociala företag baserar sin affärsverksamhet på en eller flera samhällsutmaningar ex kan de verka för att minska utanförskap och öka inkludering.

Många sociala företag är arbetsintegrerande, vilket innebär att företagen alltid har medarbetarnas behov av arbete och delaktighet i centrum och huvudsyftet är att integrera människor på arbetsmarknaden och i samhället. I ett arbetsintegrerat socialt företag (ASF) består affärsidén av två delar. Den ena en traditionell verksamhet där varor eller tjänster säljs på en traditionell marknad, exempelvis café, konsthantverk, second hand, bilvård eller skötsel av grönytor. Den andra består av att sälja tjänster som arbetsträning, sysselsättning, praktik till kommuner och andra offentliga aktörer. Kommuners arbetsmarknadsinsatser har därmed en naturlig koppling till arbetsintegrerande sociala företag.

Samverkan mellan kommunen och sociala företag kan ge samhällliga vinster, till exempel ökad inkludering, breddad arbetsmarknad eller minskad miljöpåverkan, allt beroende på vilken samhällsnytta som respektive socialt företag har som grundläggande målsättning.

Genom att samverka med sociala företag förväntas kommunen uppnå dessa samhällliga vinster på andra sätt än om man genomför aktiviteterna på egen hand. Med sitt samhällsnyttiga fokus kan sociala företag bland annat utföra tjänster som utvecklar den samhällsservice som kommunen ansvarar för på samma gång som de bidrar till att skapa en ny arbetsmarknad för dem som står allra längst ifrån den ordinarie arbetsmarknaden.

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se

371 83 Karlskrona

3. Stimulera och utveckla socialt företagande i Karlskrona

Det finns flera strategier och verktyg som kan användas för att stimulera och utveckla socialt företagande i en kommun med övergripande mål att skapa en gynnsam miljö för socialt företagande i kommunen. Målet kan uppnås genom:

3.1 Samordning, kunskap och mötesplats

Arbetsmarknadsnämnden behöver få bättre kunskap om socialt företagande för att kunna samverka med och utforska möjligheten att köpa tjänster av sociala företag. En samverkansplattform behöver utvecklas där förvaltning och sociala företag kan mötas för dialog och gemensamt lärande. Alternativa former för samarbeten mellan nämnden och sociala företag behöver utforskas, utvärderas och utvecklas. En samverkansplattform ger de sociala företagen möjlighet att hitta nya former för att samverka med varandra kring ex upphandlingar, vilket kan minska risken att de konkurrerar ut varandra när de lägger anbud var för sig i upphandlingar. Spridning av goda exempel på socialt företagande behöver målgruppsanpassas och spridas på ett effektivt sätt.

Genom erfarenheter från andra kommunen betonas vikten av att en utpekad tjänsteperson får en samordnande och sammankallande funktion för att leda det interna och externa arbetet med socialt företagande utifrån nämndens uppdrag.

3.2 Upphandling och finansiering

En stor utmaning för de sociala företagen är tillgången till finansiering. Anledningen är att företagen driver sina verksamheter på andra sätt än traditionella företag, har alternativa affärsmål och verkar i gränssnittet mellan den offentliga, privata och ideella sektorn. Parallellt krävs drivkraft och kunskap för att driva affärer i konkurrens med andra mer resursstarka företag.

De sociala företagen är därför beroende av att det finns en offentlig part som är beredd att köpa företagets tjänster. En sådan part är kommunen som upphandlar stora volymer varor och tjänster varje år. Upphandlingar kan därför användas som verktyg för att ge de sociala företagen bättre förutsättningar att bli leverantörer åt kommunen och på det sättet säkra finansiering för sin verksamhet.

Upphandlingar kan utvecklas på tre olika sätt:

1. Utöka antalet upphandlingar som reserveras för socialt företagande inom områden;
 - a. *yttre skötsel av grönytor och kommunens badstränder,*
 - b. *matdistribution till särskilda boenden,*
 - c. *distribution av arbetskläder,*
 - d. *lokalvårds- och textiltjänster,*

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se

- e. *bilvårdstjänster för kommunens bilflotta*
 - f. *utbildningsplatser inom svenska språket och lokalvårds- och textilvårdstjänster.*
2. Utöka antal upphandlingar som delas upp i flera delar för att möjliggöra deltagande för mindre leverantörer. På det sättet tillgängliggörs fler upphandlingar för de sociala företagen genom att de får bättre chanser som anbudsgivare i fler upphandlingar än idag. Som effekt uppnås bättre konkurrens och högre leveranssäkerhet.
 3. Utöka antal upphandlingar med dialogkrav som en form av särskilda sysselsättningsfrämjande villkor i upphandlingar med målet praktik, arbetsplatsförlagt lärande och arbetsmarknadsanställningar.

Intern samverkansstruktur

För att utöka antalet upphandlingar som reserveras/riktas till sociala företag och samtidigt tillgängliggöra fler upphandlingar för de sociala företagen generellt behövs en tydligare intern samverkansstruktur i kommunen.

Upphandlingsarbetet sker huvudsakligen på kommunövergripande nivå i Upphandlingsenheten genom upphandlingsrådet, som identifieras som ett lämpligt samverkansforum för upphandlingsarbetet internt kopplat till socialt företagande. I upphandlingsrådet finns utrymme för arbetsmarknadsförvaltningen att lyfta fram upphandlingar som bedöms lämpliga för socialt företagande eller föreslå upphandlingar som skulle kunna delas upp i mindre delar. Detta enligt befintlig rutin för intern samordning gällande sysselsättningskrav (dialogkrav). Socialt företagande med upphandlingar som verktyg behöver precis som sysselsättningskravet, vara en återkommande diskussionspunkt på agendan i upphandlingsrådet.

Förutsättningen för att använda upphandlingar som verktyg för att främja socialt företagande, är att det finns politisk förankring inför varje upphandling som föreslås bli aktuell för detta. Upphandlingsenheten behöver därför ett politiskt beslut i aktuell nämnd som underlag för att rikta en enskild upphandling till socialt företagande. Det är därför nödvändigt att arbetsmarknadsnämnden vidtar nödvändiga steg för att initiera dialog med aktuell nämnd i syfte att ett beslut om att rikta en upphandling till sociala företag ska komma till stånd.

3.2.1 Förfaranden och förhållningssätt vid upphandling

Anskaffning ska alltid utgå från det offentliga uppdraget och identifierade behov. När behovet är identifierat och nödvändiga beslut är tagna, finns det stora möjligheter att genomföra en upphandling så att den både uppfyller behoven, bidrar till att nå uppställda mål samt, i vissa fall och om det bedömts som en fördel eller förutsättning med upphandlingen, att rikta upphandlingen till idéburna organisationer.

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se

Fyra upphandlingsförfaranden identifieras som relevanta att använda vid beslut att upphandla tjänster riktat till sociala företag, utifrån det offentliga uppdraget och identifierat behov.

Reserverad upphandling som syftar till social och yrkesmässig integration

Upphandlingar då kommuner vänder sig till de leverantörer vars främsta syfte är social och yrkesmässig integration av personer med funktionsnedsättning eller av personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Lagstiftningen kräver att minst 30 procent av de sysselsatta hos dessa leverantörer måste ha funktionsnedsättning eller vara personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Upphandlingen kan alltså bara vända sig till dessa typer av leverantörer, men upphandlingen måste göras i konkurrens.

Reserverad upphandling till idéburna organisationer

Från och med den 1 januari 2023 finns det en särskild möjlighet att reservera deltagandet i upphandling för idéburna organisationer. Endast idéburna organisationer som uppfyller vissa krav tillåts då att delta i upphandlingen. För att deltagandet i upphandlingen ska kunna reserveras ska följande krav vara uppfyllda:

- Reservationen ska avse idéburna organisationer vars allmännyttiga syfte bidrar till att uppnå ändamålet med den tjänst som ska tillhandahållas.
- Organisationen får inte göra värdeöverföringar annat än till andra idéburna organisationer eller till forskning.
- Staten, en region eller en kommun får inte ha ett rättsligt bestämmande inflytande över organisationen.

Möjligheten till reservation gäller vid upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster som anges med CPV-koder i 19 kapitlet 25 a § i LOU. Idéburna organisationer som uppfyller vissa krav har möjlighet att registrera sig i ett register hos Kammarkollegiet enligt registreringslagen; [Idéburna organisationer - Kammarkollegiet](#). En idéburen organisation behöver dock inte vara registrerad för att uppfylla kraven i den aktuella bestämmelsen.

Upphandling av välfärdstjänster

Kommunen kan också handla upp välfärdstjänster utan att använda sig av möjligheten till reserverade upphandlingar. Sociala företag kan fungera som viktiga leverantörer under förutsättning att de erbjuder tjänster som ingår i kategorin välfärdstjänster: huvudsakligen hälso- och sjukvård, socialvård, undervisning och utbildning samt jobbsökningstjänster. Därutöver ingår också tillhandahållande eller förmedling av personal inom motsvarande områden. Vidare ingår stödtjänster som riktar sig till befolkningen och/eller tjänster som bidrar till samhällsförbättringar. Lagstiftningen ger en relativt stor flexibilitet när det gäller upphandling av välfärdstjänster.

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se

Utvecklingsfrämjande upphandling

Om kommunen vill stimulera till utveckling och innovation finns möjligheten till så kallade utvecklingsfrämjande upphandling som är ett förhållningssätt som kommuner kan ikläda sig. Kommunen identifierar ett behov och låter anbudsgivaren presentera ett förslag på en lösning. Svaret på hur kommunens eller regionens behov ska tillgodoses överlämnas till leverantörerna att besvara. Anbudsförfarandet sker i konkurrens där sociala företag är välkomna att inkomma med anbud på samma sätt som andra leverantörer.

En typ av utvecklingsfrämjande upphandling är s.k. sociala utfallskontrakt.

Upphandlingen utgår ifrån att det finns ett behov av en social innovation, dvs en ny lösning på en samhällsutmaning. Ett socialt utfallskontrakt kan användas för att flytta den ekonomiska risken med att testa en ny lösning från den offentliga verksamheten till den privata. Kontraktet är en överenskommelse mellan en eller flera offentliga aktörer och en eller flera externa aktörer om investering i en specifik insats. Insatsen är oftast utformad för en på förhand definierad målgrupp och har som mål att ge förbättrade sociala och hälsomässiga utfall. Ett positivt utfall kan leda till nya sätt att arbeta med en social utmaning, bättre kvalitet eller lägre kostnader. Kontraktet beskriver även hur insatsens utfall ska definieras, mätas och värderas, samt hur finansiella flöden ska regleras beroende på om målet uppnås eller inte. Ett centralt begrepp i utfallskontrakt är effektmätning.

Upphandla med mervärde

Vid alla upphandlingar kan kommunen ställa ett antal kompletterande krav som kan ställas genom särskilda kontraktsvillkor eller så kallade tilldelningskriterier. Det kan till exempel handla om sysselsättningsfrämjande åtgärder i form av dialogkrav.

Idéburet offentligt partnerskap IOP

Vid sidan av den offentliga upphandlingen finns idéburna offentliga partnerskap sk IOP, som varken är ett bidrag eller en upphandling och kan användas när det enbart finns en leverantör för en viss tjänst.

IOP har ännu inte fått en tydlig legal status och bedömningen är att en kommun ska vara försiktig när man ingår en överenskommelse som betecknas IOP, då det inte är fullständigt klargjort vad som ska anses utgöra ett upphandlingspliktigt offentligt kontrakt i relation till ett IOP. Följande kriterier behöver vara uppfyllda vid en IOP:

- Partnerskapet är ett samarbete mellan en eller flera offentliga aktörer och en eller flera idéburna aktörer i välfärden.
- Partnerskapet syftar till att uppnå ett gemensamt allmännyttigt mål.
- I partnerskapet bidrar såväl den offentliga som den idéburna aktören med resurser.
- Partnerskapet innebär inte en tilldelning av ett offentligt kontrakt, tecknande av ett ramavtal eller upphandling av en koncession.

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se

Om det inte finns någon marknad eller bara en leverantör av en speciell tjänst eller service och ovanstående kriterier i övrigt kan uppfyllas kan man upprätta ett IOP, även med ett socialt företag inom civilsamhället, trots att det här inte är en fråga om ett offentligt kontrakt.

3.3 Stärk företags- och rådgivningskompetensen

De allra flesta sociala företag är små och saknar ofta erfarenhet av att delta i upphandlingsförfaranden. Företagen saknar även i många fall erfarenhet att agera som leverantörer åt kommunen. Om kommunen ser ett värde i att utveckla samverkan med sociala företag är det nödvändigt att ta hänsyn till dessa förutsättningar. De sociala företagen behöver i vissa fall erbjudas stöd för att utveckla ett hållbart entreprenörskap genom att få kunskap i grundläggande ekonomi och om affärs- och finansieringsmodeller samt upphandlingsförförandet. På så sätt får de bättre förutsättningar att vinna anbud och bygga en långsiktig affärsmissighet i sin verksamhet.

Coompanion, Almi Blekinge och Nyföretagarcentrum är externa parter som erbjuder företagsrådgivning med fokus på affärsutveckling samt information och utbildning. Coompanion har särskilt fokus på rådgivning inom socialt entreprenörskap. Även kommunens näringslivsavdelning erbjuder hjälp för personer som vill starta eller som redan driver företag i Karlskrona, och Arbetsmarknadsförvaltningen behöver utveckla former för samverkan med såväl externa som interna aktörer, i syfte att utforska vilka stödinsatser som finns tillgängliga hos dessa för att koordinera företagen rätt efter behov.

3.4 Tydliggör och mät effekterna

I takt med att samverkan med sociala företag börjar utvecklas behöver effektmätning uppmärksammas då de sociala företagens resultat mäts i samhällseffekt och samhällsnytta, till skillnad från traditionella företag vars resultat mäts i ekonomiskt utfall. Om det inte sker en utveckling av att mäta samhällseffekter möter sociala entreprenörer svårigheter i att driva sociala företag och får svårigheter i att veta att man gör rätt insatser. Det blir också svårt för kommuner och regioner att veta vilka utvärderingskriterier man ska välja vid en upphandling. Det här är ett område som behöver vidareutvecklas där Tillväxtverket och Vinnova har pekat ut Effektfullt som en nationell part för att mäta effekter av samverkan med sociala företag.

Uppföljning av genomförande och effekter genomförs i samband med del- och helårsuppföljning.

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se

4. Källförteckning och referensmaterial

[Ny väg till innovativa välfärdslösningar | SKR](#)

[Lärdomar från Utvecklingsnätverk sociala företag | SKR](#)

[Samverkan med idéburna aktörer, civilsamhället och sociala företag |](#)

[Upphandlingsmyndigheten](#)

[Sociala företag i Sverige – Kartläggning och dialog om definition, rapport 0353](#)

[Tillväxtverket,](#)

<https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/publikationer/publikationer2021/socialaforetagisverigekartlaggningochdialogomdefinition.1423.html>

[Samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhället | MUCF](#)

[Social enterprises \(europa.eu\)](#)

Adress	Besöksadress	Telefon	E-postadress
Arbetsmarknadsförvaltningen Karlskrona kommun 371 83 Karlskrona	Östra Köpmansgatan 1 A	0455-30 30 00	arbetsmarknadsforvaltningen@karlskrona.se